

jedince nebo mnohaletým dílem skupiny, která o věci pracuje kolektivně. Teprve řadou prací, jejich srovnáváním, stálým kritickým sledováním příslušné literatury může se dojít nových kritérií, přesně marxisticky vyztužených a prozkoušených.

Z ciziny je to hlavně SSSR, kde se v tomto oboru pracuje. I v západních zemích je nutno úsilně v tomto oboru pracovat (neboť otázky poměru k umění jsou za diktatury proletariátu jiné než za kapitalismu, což vše nutně se projeví ve výsledcích bádání). U nás je této práci na závalu nedostatek pracovníků a hlavně nedostatek publikačních možností. Bez kritické korektury jiných je těžko v každém oboru se zdarem pracovat. Přesto zde určitá, nikoliv nevýznamná práce jednak byla vykonána, jednak se děje, a tvrzení Fučíkovo, že naše „kritika mladé generace se pokládá za marxistickou a není jí“, je tedy nutno právě tak rezolutně v jeho nevěcné apodiktičnosti omezit a uvést na pravou míru, jako bylo třeba omezit některá jiná tvrzení Fučíkova výpadu. Od dob, kdy Devětsil polemikami s tehdejší Davem a tehdejší Avantgardou vrátil proletkultní vulgárně marxistické pověry a bludy, nebylo o otázkách marxistické teorie umění u nás valně diskutováno, což ovšem nepraví, že by se v tomto oboru nebyla konala žádná práce. Kritická revize toho, co v tomto oboru bylo u nás vytvořeno, a diskuse o dosavadních výsledcích a aktuálních otázkách marxistické uměnovědy a kritiky bude věci prospěšna — avšak jen tenkrát, bude-li v ní vyloučeno uplatňovat naivní, povrchní, nedoložené a neinformované „takénázory“, zkrátka, bude-li v ní opravdu postupováno s takovou věcností a odbornou přesností, jakou řešení tak významných otázek zasluhuje a vyžaduje.

Zasáhl jsem do diskuse, vyvolané článkem Štyrského v Odeonu, hned po otištění článku s. Sekaniny, ale zásahem vyšší moci, čl. pošty, se stalo, že tento můj hlas se ztratil. Dnes, po článcích Teigově, Fučíkově a vysvětlení Štyrského, po poznámce Šaldově v Zápisníku, nebudu opakovat své tehdejší vývody, protože se namnoze stýkaly s těmito hlasy nebo se částečně mění (například vysvětlením Štyrského) téma diskuse. Pokusím se proto navázat na celek diskuse, jež se mi zdá rozpadat se do těchto oddílů: 1. Poměr umění a politiky. 2. „Čištění v generaci“ a nedostatky mladé kritiky. 3. Co udělala kritika pro ideologické ujasnění mladé generace.

Štyrský svým „vysvětlením“ v 24. čísle Tvorby odvolal z 80 % svá tvrzení, přestože je prohlašoval zprvu za „nedvojmyslná a definitivní“. Nebudu proto proti nim nadále polemizovat, jak jsem původně učinil, upozorním však na jednu nejasnost, která je utajena jak ve formulaci Štyrského, tak v některých polemikách s ní. Mluví o tom, že umělec dnes nemá živého vztahu k politice a nejpokročilejší národohospodáři, politikové, sociologové jsou namnoze největšími reakcionáři v názoru na umění, má pravdu potud, pokud tím konstatuje skutečný stav. Je to výsledek vrcholné dělby práce a diferenciací funkcí a útvarů s ní spojené, že člověk je dnes zpravidla jen politikem, jen umělcem atd.: čili že národohospodáři a politikové nerozumějí dnes umění a umělci se nestarají o nic

než o umění. Ale je to stav kritický, jehož neudržitelnost tvořiví lidé dnes zřejmě cítí. Připomínám tu jen slova F. X. Šaldy z dialogu o umění v Kmeni z r. 1917 či 1918: „Dělba práce vedená do krajnosti je jed v životě duševním, být umělcem profesionálem je zakrnět na duši i na těle, stát se monomanem nebo lépe: metodickým šílencem.“ Toho umělci s názory Štyrského (a netajme si, že je to zvláště specialita francouzské moderny) nechtějí znát, jsou spokojeni s tímto stavem. Štyrský ovšem věc tak složitou odbyl způsobem a slohem čl. úvodníků proti bolševismu a nezasloužil proto téměř ani odpovědi věcným rozbořem. Zejména je v tom nějaký nepoctivý polemický tah, mluvit o poměru básníků k (nutným) nejhrubším denním formám politického života. Zde přesvědčíš na první pohled leckoho, že k nim básník má odmítavé stanovisko. Jenže věc je hlubší. I politika i umění roste (se všemi ostatními útvary lidského života) ze společenské základny společenského života a jeho vývoje. (Pokud to Štyrský popíral, stavěl se proti poznání, které si kolektivní prací definitivně probojovala a ujasnila levice generace.) Mezi uměním a politikou nejsou vždy přímé vztahy, ale obé roste ze společné základny a přes ni jsou souvislosti zřejmé. Tu zase často chybují ti, kteří, uvažující o poměru umělce ke společnosti, socialismu, k sociální revoluci, hledají tyto přímé vztahy. Jejich hádka s těmi, kteří tvrdí, že jich není, je pak metodicky nesprávná, a proto zpravidla i neplodná. Ale tím jsme již u otázky historicko-materialistické metody v zkoumání, které v krátké polemice probrat nelze. Chtěl bych ukončit kapitolu o poměru umělce k politice (ve které bychom mohli pokračovat četnými důkazy, že právě ti z mladé generace zdezertovali i umělecky, kteří buď neměli ujasněného poměru k sociálně revolučnímu hnutí, anebo kteří se i v tomto poměru zlámali) výzvou k těm, kteří potají schvalují apolitické stanovisko v umění. Nejde zde jen o typy lidské. Nikdo nebude přikazovat každodenní práci politickou člověku, který se k ní nehodí. Jde o zásadní sourozenství moderní tvorby a sociálně revoluč-

ního hnutí. Ti, kteří je popírají, měli by mít nyní tolik poctivosti, aby to veřejně řekli, aby bylo jasno.

Myslím opravdu, že k takovéto diferenciaci v mladé generaci, jejímž symptomem je mi přítomná polemika, nemohlo dojít, dokud se neudělal aspoň první vážný krok k tomu, aby z „nejlepší sociálně demokratické strany“, tj. z někdejší KSČ, vyrostla strana opravdu komunistická a revoluční. Také potřeba zrevidovat v uměleckém oboru linii mladých co do nekompromisnosti se důvodně objevuje nyní. Nejsem toho názoru jako soudruh Sekanina, že bylo mnoho v tomto ohledu promeškáno v minulosti, spíše souhlasím s Teigovými vývody v čísle 23, že epigoni byli vždy náležitě rozlišováni od lidí tvůrčích. O přílišném kamarádství mezi mladými bych nemluvil. Má-li určitá lhostejnost k zjevům, o nichž by se mělo mluvit, nějaký kořen, pak je to jistý nihilismus, kterého generace nezůstala ušetřena. Proto se leckdy obešly a prominuly věci, s nimiž se měl každý příslušník levice vyrovnat, proto i nejistota a názorová nejasnost v poměru mladých k sociální revoluci i ve věcech, které — soudruhu Fučíku — u nás ujasněny byly. Mladá kritika byla snad dosud málo ostrá, ale z pochopitelného důvodu: tvorba mladých nebyla pro vnímání čtenářovo zrovna samozřejmá, a stará kritika hromadila (ať podvědomě nebo úmyslně) kolem ní jen hradby kritických předsudků, které cestu k ní jen ztěžovaly. Je proto pochopitelné, že mladá kritika bývala dosud především úvodem do mladé tvorby, vysvětlením. Nemohla se konečně ani řádně rozvinout pro potíže publikační. Umělecké orgány avantgardy jsou rozsahem nepatrné a politické časopisy KSČ, kam jedině lze příslušníkům avantgardy psát, místa pro kulturní rubriky pochopitelně rovněž nemají.

Tu pak jsme již u otázky, co se u nás udělalo pro ideologické ujasnění mladé generace metodou historického materialismu. Štyrský tvrdí o Teigovi, že nemá v základních otázkách jasno. Soudruh Sekanina myslí, že jsme udělali moc málo, soudruh Fučík, že nic. Nuže, myslím, že Teige je právě

člověk, jenž v podstatných otázkách umění je z naší avantgardy (i z teoretiků historického materialismu) nejasnější, a že v aplikaci marxistických kritérií na umění bylo u nás vykonáno zrovna tolik jako jinde. Ovšem bylo by lze říci, že v měřítku světovém bylo dosud v tomto ohledu vykonáno velmi málo. (O tom pojednám zevrubněji v článku ve 4. čísle ReDu.) Dovolím si však tvrdit, že jsme některé otázky v tomto směru u nás lépe propracovali a definitivněji (pro toho, kdo to sledoval) vyjasnili než ve Francii, Německu, ba snad i v Rusku. Mám v tomto ohledu však na srdci jinou věc: kdy se ozvali čeští teoretici marxismu k nějakému zásadnímu zjevu nebo projevu z oboru uměleckého? Ani tehdy, když byli o to v pocitu potřeby takového posouzení přímo požádáni!

Nakonec několik poznámek osobních, ježto jsem byl osobně vyzván, a domnívám se, že jen tehdy dospějeme k ujasnění mezi sebou, bude-li každý stát svou osobou za věcí, kterou dělá, a dovede také kritiku a výtky říkat do očí osobám. Byl jsem jedním z prvních, kdož vystoupili proti „dezertérům generace“. Nemohl jsem však tuto funkci plnit vždy včas, ježto žiji v Brně, a z Prahy do Brna je takřka dál než do Bratislavy, a neznám vždy včas rozličných motivů a mohu soudit jen z článku, knihy, práce. Ve dvou konkrétních případech odpovídám soudruhu Sekaninovi: u Nezvala konstatovat „úpadek“ nemohu. Jeho některé umělecky opravdu pochybné kroky si vysvětluji jednak osobním založením Nezvalovým, jednak sociální tísní. (Pro modernistu je dnes zásadně povážlivé chtít žít jen z umělecké práce!) Kroniku jsem nijak zvláště jakožto úpadek odsoudit nemohl, protože jednak Nezval nenapsal před ní v próze nikdy nic lepšího, jednak ji až na nějakého Vančuru či Durycha podle mého názoru v současné české próze nikdo viditelněji nepředstihl. — O Honzlově případě se z Prahy těžko dá usuzovat. Proti článku Honzlova v Lidových novinách jsem se veřejně neozval, ježto jeho usměrnění bylo bez vědomí Honzlova změněno redakcí tím, že článku, určenému k premiéře Acharda, byl dán obecný titul, jako by to byl projev programový. Z toho důvodu jsem

své námitky sdělil Honzlovi pouze dopisem, čímž byl pro mne tento případ vyřízen. Spory mezi Honzlem a Burianem, pokud byly, mají v sobě tolik motivů osobnostních, že do nich zasahovat nechci a nebudu. Jaké námitky mám proti celkové linii Honzlova působení v Brně, jsem vyložil již 1. prosince v článku pro ReD, jenž pro nedostatek místa zůstal — bohužel — zpět a vyjde v 4. čísle. Tam jsem řekl, s čím nesouhlasím. Nikdy však nebudu házet Honzlovi na hlavu to, čím jsou vinny brněnské divadelní poměry. To bych dělal jenom radost reakcionářům. O vnitřní dezerci Honzlově, pokud má bezelstná duše tomu rozumí, však zatím přesvědčen nejsem.

Souhlasím závěrem se soudruhem Fučíkem: Nejde tak o očistu jako o zásadní ujasnění. Pokusil jsem se právě knížkou Poezie v rozpacích, jíž jsem věnoval přes dva roky svého volného času, učinit v tomto směru, pokud jsem sám byl s to. Dá-li přítomná diskuse podnět k soustavnější kolektivní práci v tomto směru (mohla by se dít na fóru Levé fronty), bude její účel splněn.